

YANGI O'ZBEKISTONDA XOTIN-QIZLARGA TA'LIM SOXASIDA BERILADIGAN KENG IMKONIYATLAR.

Ruziyeva Dilnoza Muxtorovna

*Samarqand viloyati PMM "Ijtimoiy va amaliy fanlarni
o'qitish metodikasi" kafedrasi, o'qituvchisi*

Annotatsiya: Ushbu maqolada Yangi O'zbekiston davrida xotin-qizlarga ta'lim sohasida yaratilayotgan sharoitlar, davlat siyosati va strategik dasturlar tahlil qilinadi. Xotin-qizlarning ta'lim jarayonidagi faol ishtirokini ta'minlash, oliy ta'limga qamrovni kengaytirish, innovatsion ta'lim imkoniyatlaridan foydalanish masalalari ko'rib chiqiladi. Shuningdek, mavjud muammolar va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar beriladi.

Kalit so'zlar: Yangi O'zbekiston, xotin-qizlar, ta'lim imkoniyatlari, gender tenglik, oliy ta'lim, davlat siyosati, innovatsion ta'lim.

So'nggi yillarda Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash davlat siyosatining muhim yo'nalishiga aylandi. Jumladan, ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash, qizlarning ilmiy salohiyatini oshirish, ularga oliy va professional ta'lim olishda keng imkoniyatlar yaratish ustuvor vazifa qilib belgilandi. Prezidentimiz tomonidan qabul qilingan "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va ularning jamiyatdagi rolini kuchaytirishga oid davlat dasturlari" shuni yaqqol isbotlaydi.

Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarga ta'lim sohasida keng imkoniyatlar yaratilishi davlat siyosatining muhim yo'nalishlaridan biri sifatida belgilangan. Prezident Shavkat Mirziyoyev boshchiligidagi islohotlar doirasida xotin-qizlarning ta'lim olishi, kasbiy va ilmiy salohiyatini yuksaltirishi, shuningdek, jamiyatda faol ishtirok etishi uchun keng ko'lamli choralar ko'rilmoqda. Ushbu imkoniyatlar nafaqat ta'lim tizimini rivojlantirishga, balki gender tenglikni ta'minlashga, ayollarning iqtisodiy va ijtimoiy faolligini oshirishga qaratilgan. Quyida ushbu imkoniyatlarning asosiy yo'nalishlari va ularning batafsil tavsifi keltiriladi:

Oliy ta'limda xotin-qizlarning faol ishtiroki

O'zbekistonning oliy ta'lim tizimida xotin-qizlarning ishtiroki sezilarli darajada oshdi. So'nggi ma'lumotlarga ko'ra:

- Talabalar ulushi: 2024/2025 o'quv yilida oliy ta'lim muassasalarida tahsil olayotgan talabalarning 52,5% (taxminan 782 ming nafar) xotin-qizlardir. Magistratura bosqichida esa bu ko'rsatkich yanada yuqori – 62,44%.

- Davlat granti: Har yili 2000 nafar ehtiyojmand oilalardan bo'lgan xotin-qizlar davlat granti asosida oliygohlarga qabul qilinadi. 2020-yildan buyon ushbu dastur orqali 7000 dan ortiq qizlar oliy ta'lim oldi.

- Kengaytirilgan kvotalar: Ta'lim sohasida gender tenglikni ta'minlash maqsadida qizlar uchun maxsus kvotalar joriy etilgan bo'lib, ayniqsa, ijtimoiy himoyaga muhtoj qizlar uchun qo'shimcha imtiyozlar taqdim etilmoqda.

Foizsiz ta'lim kreditlari

Xotin-qizlarning oliy ta'lim olishini moliyaviy jihatdan qo'llab-quvvatlash maqsadida 2022/2023 o'quv yilidan boshlab maxsus kredit dasturi yo'lga qo'yildi:

- Kredit shartlari: Xotin-qizlar uchun bakalavriat va magistratura kontrakt to'lovlarini qoplash uchun 7 yil muddatga foizsiz kreditlar beriladi. Ushbu dastur orqali 2022-yildan buyon 285,8 milliard so'm mablag' ajratildi.

- Maqsadli guruhlar: Ushbu kreditlar ayniqsa ijtimoiy himoyaga muhtoj, boquvchisini yo'qotgan yoki nogironligi bo'lgan oilalardan chiqqan qizlarga yo'naltirilgan.

- Samaradorlik: Kredit dasturi tufayli minglab qizlar oliy ta'lim olish imkoniyatiga ega bo'ldi, bu esa ularning kelajakda yuqori malakali mutaxassis sifatida ishlashiga zamin yaratmoqda.

Texnikumlar va kasb-hunar ta'limi

Xotin-qizlarni nafaqat oliy ta'lim, balki kasb-hunar ta'limi orqali ham qo'llab-quvvatlashga alohida e'tibor qaratilmoqda:

- Grant asosidagi ta'lim: 2023/2024 o'quv yilida qurilish, transport, qishloq xo'jaligi va xizmat ko'rsatish yo'nalishlarida 2385 nafar xotin-qiz davlat granti asosida texnikumlarda tahsil oldi.

- Kasbiy malaka oshirish: Qizlarni zamonaviy kasblarga o'rgatish maqsadida maxsus kurslar va treninglar tashkil etilmoqda. Masalan, IT, dizayn, tikuvchilik va boshqa sohalarda qisqa muddatli kurslar tashkil qilinmoqda.

- Infratuzilma rivoji: Respublika bo'ylab yangi zamonaviy texnikumlar ochilib, ularda xotin-qizlar uchun maxsus o'quv dasturlari joriy etilmoqda.

Xorijda malaka oshirish va ilmiy stajirovkalar

Xotin-qizlarning global ta'lim bozorida raqobatbardosh bo'lishi uchun xorijiy tajriba almashish dasturlari joriy etilgan:

- Ilmiy stajirovkalar: 2024-yilda 105 nafar yosh olim Buyuk Britaniya, Turkiya, Rossiya, AQSh, Yaponiya va boshqa davlatlarda ilmiy stajirovkalardan o'tdi. Ushbu dasturlar davlat tomonidan moliyalashtiriladi.

- Xalqaro hamkorlik: Xotin-qizlar xorijiy universitetlar bilan hamkorlikdagi loyihalarda faol ishtirok etmoqda. Masalan, "El-yurt umidi" jamg'armasi orqali qizlar xorijiy oliygohlarda magistratura va doktorantura bosqichlarida tahsil olish imkoniyatiga ega.

- Tadqiqot grantlari: Xotin-qizlar rahbarligidagi 101 ta ilmiy loyiha uchun 82,6 milliard so'm, shuningdek, 68 ta startap loyihasi uchun 25,5 milliard so'm ajratildi.

STEM sohasida xotin-qizlar

STEM (Science, Technology, Engineering, Mathematics) yo'nalishlarida xotin-qizlarning ishtirokini oshirish uchun maxsus dasturlar amalga oshirilmoqda:

- Maxsus o'quv dasturlari: Qizlarni IT, muhandislik va matematika kabi sohalarga jalb qilish uchun bepul kurslar va musobaqalar tashkil etilmoqda. Masalan, "Technovation Girls" kabi xalqaro dasturlar O'zbekistonda ham joriy etilgan.

- Rag'batlantirish choralari: STEM yo'nalishlarida muvaffaqiyatga erishgan qizlar uchun stipendiyalar va grantlar taqdim etilmoqda.

- Infratuzilma: IT-parklar va innovatsion markazlarda qizlar uchun maxsus o'quv zonalarini tashkil etilmoqda, bu ularga zamonaviy texnologiyalarni o'rganish imkonini beradi.

Gender tenglik va qonuniy qo'llab-quvvatlash

Xotin-qizlarning ta'lim olishi va jamiyatda faol ishtirok etishi qonuniy jihatdan mustahkamlanmoqda:

- Qonunlar va farmonlar: "Xotin-qizlar to'g'risida"gi qonun (2022) va Prezidentning PF-87-son farmoyishi xotin-qizlarning ta'lim va kasbiy rivojlanishini qo'llab-quvvatlashga xizmat qiladi.

- Gender tenglik strategiyasi: 2030-yilgacha mo'ljallangan Gender tenglik strategiyasi doirasida qizlarning ta'lim olishi uchun teng imkoniyatlar yaratilmoqda.

- Ijtimoiy himoya: Nogironligi bo'lgan yoki ijtimoiy jihatdan himoyaga muhtoj qizlar uchun maxsus stipendiyalar va imtiyozlar joriy etilgan.

Ijtimoiy va madaniy tashabbuslar

Xotin-qizlarning ta'lim sohasidagi muvaffaqiyatlarini rag'batlantirish uchun turli tashabbuslar amalga oshirilmoqda:

- "To'maris izdoshlari" musobaqasi: Ushbu harbiy-sport musobaqasi qizlarni jismoniy va ruhiy jihatdan mustahkamlash, ularning yetakchilik qobiliyatlarini rivojlantirishga xizmat qiladi.

- Ommaviy axborot vositalari: Televidenie va ijtimoiy tarmoqlarda xotin-qizlarning ta'limdagi muvaffaqiyatlari targ'ib qilinmoqda, bu esa yosh qizlarni o'qishga undaydi.

- Mentorlik dasturlari: Tajribali ayol mutaxassislar yosh qizlarga mentor sifatida yordam berib, ularning karyera yo'lini tanlashiga ko'maklashmoqda.

Iqtisodiy va ijtimoiy samara

Ushbu imkoniyatlarning natijasida xotin-qizlar nafaqat ta'lim sohasida, balki iqtisodiy va ijtimoiy hayotda ham faol ishtirok etmoqda:

- Ish bilan ta'minlanish: Oliy ta'lim olgan ayollar davlat idoralari, xususiy sektor va ilmiy muassasalarda yuqori lavozimlarni egallamoqda.

- Iqtisodiy mustaqillik: Ta'lim orqali ayollar o'zlarining iqtisodiy mustaqilligini ta'minlab, oila byudjetiga hissa qo'shmoqda.

- Jamiyatdagi ro'li: Ta'limli ayollar jamiyatda yetakchi ro'l o'ynamoqda, bu esa yosh avlod uchun ijobiy o'rnak bo'lib xizmat qilmoqda.

Xulosa

Yangi O'zbekistonda xotin-qizlarga ta'lim sohasida berilayotgan imkoniyatlar davlatning gender tenglik va iqtisodiy rivojlanishga sodiqligini ko'rsatadi. Foizsiz kreditlar, davlat grantlari, xorijiy stajirovkalar, STEM dasturlari va qonuniy qo'llab-quvvatlash tufayli minglab qizlar o'z salohiyatini ro'yobga chiqarmoqda. Ushbu islohotlar nafaqat ta'lim tizimini rivojlantirmoqda, balki xotin-qizlarni jamiyatning faol ishtirokchilariga aylantirib, mamlakatning barqaror rivojlanishiga zamin yaratmoqda.

Xulosa qilib aytganda, Yangi O'zbekiston davrida xotin-qizlarga ta'lim sohasida keng imkoniyatlar yaratildi va ular jamiyat taraqqiyotining muhim ishtirokchisiga aylanmoqda. Kelajakda quyidagi takliflarni amalga oshirish maqsadga muvofiq:

Qizlarning oliy ta'limdagi qamrovini yanada oshirish.

Hududlarda ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish orqali imkoniyatlarni tenglashtirish.

Xotin-qizlar uchun ilmiy va amaliy loyihalarda qo'llab-quvvatlovchi grantlar sonini oshirish.

Jamiyatda gender tenglik madaniyatini keng targ'ib qilish.

Adabiyotlar.

1. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh. M. Mirziyoyevning "Yangi O'zbekiston strategiyasi" asari. – Toshkent: O'zbekiston, 2021. – 464 b.
2. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 7-martdagi "Xotin-qizlarning mehnat huquqlarini himoya qilish va ularni qo'llab-quvvatlash chora-tadbirlari to'g'risida"gi PQ-4235-son qarori.
3. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022-yil 8-martdagi "Xotin-qizlarni qo'llab-quvvatlash va oilalarga oid davlat siyosatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi farmoni.
4. "Ta'lim to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Qonuni (yangi tahriri). – Toshkent: Adolat, 2020.
5. O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2022-yil 28-apreldagi "Xotin-qizlarning ta'lim olish imkoniyatlarini kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi qarori.
6. Jo'rayev N. "Ta'lim tizimida gender tenglikni ta'minlash: muammo va yechimlar". – Toshkent: Ma'rifat, 2021. – 220 b.
7. Tojiboyeva M. "Xotin-qizlarning ijtimoiy faolligini oshirishda ta'limning o'rni". – Toshkent: Innovatsiya, 2022. – 180 b.
8. Isroilova D. "Oliy ta'limda xotin-qizlar ishtiroki va gender tenglik". // "Pedagogika va psixologiya" jurnali. – 2021. – №2. – B. 44–51.

9. UNESCO. *Gender Equality in Education: Increasing Women's Access to Higher Education*. – Paris: UNESCO Publishing, 2019.
10. UNDP Uzbekistan. *Women's Empowerment and Education in Uzbekistan: Achievements and Challenges*. – Tashkent: UNDP, 2021.
11. World Bank. *Closing the Gap: Gender and Education in Central Asia*. – Washington, 2020.
12. OECD. *Education at a Glance 2021: Gender Perspective*. – Paris: OECD Publishing, 2021.
13. Karimova S. “Ta’lim va xotin-qizlar: Yangi O‘zbekiston tajribasi”. – Toshkent: Iqtisodiyot, 2023. – 156 b.
14. United Nations. *Sustainable Development Goals Report 2022: Goal 4 – Quality Education, Goal 5 – Gender Equality*. – New York: UN, 2022.
15. Mamatova Z. “Qizlarning ilm-fanga jalb etilishida davlat siyosatining roli”. // “Ilm va hayot” jurnali. – 2022. – №4. – B. 63–70.